

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И ВОДОСТОПАНСТВО
ТЕЛО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ИПАРД**

**ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ НА АКТИВНОСТИТЕ
ЗА ЕВАЛУАЦИЈА НА ИПАРД ПРОГРАМАТА 2014 - 2020**

*(Статус мај 2019 - декември 2019 година)
(Согласно член 56 од Секторската спогодба)*

Шести состанок на Комитетот за следење на ИПАРД Програмата 2014-2020

декември 2019

Содржина

Вовед	2
Одговорности и координација	2
План за евалуација 2014-2020.....	3
Извештај за преземените активности за евалуација	4
Резултати и влијание на имплементацијата на ИПАРД II Програмата преку анализа на показателите во однос на реализација на целите на мерките.....	5
Евалуациски активности - Инвестиции во основни средства на земјоделски стопанства (Мерка 1)	5
Активности за евалуација - "Инвестиции во основни средства во преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи" (Мерка 3)	6
Активности за евалуација - "Диверзификација на фарми и развој на бизниси" (Мерка 7).....	6
Активности за подобрување на квалитетот и имплементацијата на ИПАРД II Програмата.....	7
Анекс 1 - Нацрт годишен акционен план за активности за евалуација за 2019 година	8

Вовед

Евалуациите имаат за цел да го подобрат квалитетот, ефективността и конзистентноста на финансиската помош од Европската унија како и стратегијата и имплементацијата на ИПАРД II Програмата. ИПАРД II Програмата е предмет на ex-ante и ex-post евалуација и доколку е проценето за соодветно од страна на Европската комисија ad-hoc или временски проценки спроведени од независни оценувачи/евалуатори, а под надлежност и одговорност на Телото за управување (ТУ) со ИПАРД.

Евалуациите прават проценка на имплементацијата на ИПАРД II Програмата кон постигнување на нејзините цели и го оценуваат степенот на искористување на ресурсите, ефективността и ефикасноста на програмирањето, нејзиното социоекономско влијание и влијанието врз дефинираните цели и приоритети.

Со евалуациите се идентификуваат факторите кои придонеле за успехот или неуспехот во спроведувањето на ИПАРД II Програмата, вклучувајќи ја и одржливоста на активностите како и идентификувањето на најдобрите практики.

Во согласност со планот за евалуација на ИПАРД II програмата изготвен од страна на Телото за управување со ИПАРД и одобрен од Комитетот за следење, Телото за управување секоја година има обврска да поднесува извештај за постигнатите резултати од планот за евалуација до Комитетот за следење на ИПАРД II.

Одговорности и координација

Со цел да се осигура дека системот за следење и евалуација е во состојба да даде резултати, добро дизајниран и робустен систем за управување и координација е предуслов. Рамковната и секторската спогодба ги поставуваат законските барања и ги дефинираат одговорните тела за спроведување на активностите за мониторинг/следење и евалуација/проценка.

Целокупната одговорност за организирање на процесот на евалуација на ИПАРД II Програмата е надлежност на Одделението за програмирање и евалуација на ИПАРД, во рамки на Телото за управување со ИПАРД. Тие се одговорни за изготвување план за евалуација и координирање на нејзиното спроведување. ТУ исто така е одговорно за доставување на извештаите за спроведените евалуации до Европската комисија и јавноста. Покрај тоа, раководителот на ТУ претседава со Управувачкиот комитет за евалуација, кој ја обезбедува соработката меѓу заинтересираните страни за следење и проценка на ИПАРД и истовремено обезбедува градење на капацитети на засегнатите страни. ТУ исто така е директно вклучено во собирањето и обработката на податоците за следење на ИПАРД II програмата.

Комитетот за следење има одговорност да го следи спроведувањето на програмата и напредокот кон остварување на целите главно преку утврдени индикатори, и ги разгледува и одобрува годишните извештаи за спроведување на ИПАРД (AIRs) пред да бидат доставени до ЕК.

Комитетот за следење ги следи активностите и резултатите поврзани со напредокот во спроведувањето на планот за евалуација и може да дава препораки до ТУ за спроведување и евалуација на програмата, а потоа и да ги следи активностите преземени како резултат на неговите препораки.

Платежната агенција има важна улога во активностите за евалуација, бидејќи тие поседуваат податоци во врска со ИПАРД апликациите/барањата, поддржани проекти, исплати и контроли. Со други зборови, голем дел од основните податоци потребни за спроведување на процесите на евалуација се наоѓаат во Платежната агенција.

Затоа, процедурите и Договорот за спроведување помеѓу Платежната агенција и ТУ го утврдуваат начинот и обезбедуваат навремен пристап и достава на податоците со цел изготвување на евалуацијата.

Годишните извештаи за активностите преземени во рамките на Планот за евалуација треба да ги прикажат резултатите, но и да ги објаснат потребите во однос на

имплементацијата на индикативната временска рамка презентирана во Планот за евалуација на ИПАРД Програмата 2014-2020. Подеднакво важно, овие извештаи треба да му помогнат на ТУ, Комисијата и Комитетот за следење на ИПАРД да ги идентификуваат потребите за придружни/тематски хоризонтални проценки, студии или други активности во врска со конкретни мерки / предизвици / активности.

План за евалуација 2014-2020

Следниот индикативен преглед го објаснува временскиот план на активности за евалуација на ИПАРД II програмата:

- 2016 - Идентификување на потребите за евалуација - специфични за програмата, дефинирање на прашања и индикатори за евалуација на програмата, идентификување на барањата за евалуација на податоците и проверка на изворите на податоци, одлучување за податоците кои треба да се соберат за евалуација преку системот за следење од формулари за апликација / поднесување на барање за користење на средства, барање за исплата и други алатки за следење;
- 2017 година - ТУ го следи напредокот на реализација на програмата и собира податоци за корисниците преку систем за следење на излезните (output) и целни (target) индикатори како и индикаторите за постигнати резултати, со цел да се подготви годишниот извештај за реализација на програмата, подготовка на проектните задачи (ToR), тендерски постапки и склучување договори со надворешни оценувачи / експерти;
- 2018 - Надворешниот евалуатор/експерти се ангажираат за собирање дополнителни информации/податоци за пополнување на празнините во податоците и информациите и за спроведување на ad-hoc проценки со кои би се обезбедиле инпути за годишниот извештај за спроведување за 2018 година;
- 2019 - Телото за управување спроведува контрола на квалитетот на наодите од евалуацијата и на кој било друг инпут што го дава оценувачот/евалуаторот; резултатите од евалуацијата се разгледуваат и дискутираат со управувачката група за проценка и со Комитетот за следење. Во врска со наодите од евалуацијата доколку постои потреба ТУ ќе подготви предлог за модификација на ИПАРД II Програмата;
- 2020 - Спроведување на студии за ad-hoc-евалуација доколку е потребно;
- 2021 - Телото за управување контролира и потврдува дека потребните ресурси се достапни за да се реализираат задачите за евалуација до 2024 година;
- 2022 - Подготовка на проектната задача (ToR) и спроведување на тендерска постапка, за да се обезбеди соодветно време за надворешниот оценувач да спроведе квалитетна ex post-евалуација;
- 2023 - Сите контрактирани проекти во рамките на програмскиот период ИПАРД 2014-2020 година ќе бидат финализирани, вклучувајќи го и собирањето на податоците за мониторинг / следење на корисниците преку излезните, целните и резултат индикаторите. Дополнително, податоците за (баратели) не-корисници се собираат, обработуваат и синтетизираат во согласност со избраните методи за евалуација и барањата за известување, со цел да се овозможи проценка на влијанијата и достигнувањата на програмата кон целите на ЕУ и на руралниот развој во финалната ex-post проценка на ИПАРД во 2024 година;
- 2024 - до 30^{ти} јуни 2024 година ТУ го подготвува и доставува стандардниот годишен извештај за спроведување (AIR) 2024 (вклучувајќи ја 2023 година) и до 31 декември 2024 година финалниот извештај за ex-post евалуација.

Извештај за преземените активности за евалуација

На првиот состанок на Комитетот за следење (КС) одржан во февруари 2016 година, ТУ информираше за активностите за воспоставување на систем за евалуација на ИПАРД програмата 2014-2020 во однос на фазата на структурирање, односно проценка на потребите од податоци за мониторинг во однос на програмските индикатори и подготовка на план за евалуација/проценка на ИПАРД Програмата 2014-2020.

На 2^{от} КС одржан во декември 2017 година, ТУ информираше за обврската која произлегува од Планот за евалуација да го следи напредокот на програмата и да ги собира податоците за корисниците преку системот за следење. Сепак, јавниот повик 01/17 за ИПАРД II беше во почетна фаза и бараните податоци за подетални анализи сè уште не беа достапни.

На состанокот на 3-от КС во мај 2018 г., ТУ извести за ограничен напредок во активностите за евалуација поради отсуство на техничка поддршка на ограничениот капацитет на ТУ за спроведување на евалуациските активности и продолжена постапка за посериозна информација за резултатите од Јавниот повик 01/17.

На 4-тиот состанок на КС во декември 2018 година, претставникот на ТУ накратко ги објави резултатите од тековните активности за евалуација, нагласувајќи ја улогата на ИПАРД Агенцијата во процесот на собирање и дисеминација на релевантни податоци за извршување на евалуацијата на ИПАРД II Програмата преку системот за следење.

На 5-та состанок на КС во мај 2019 година, претставникот на ТУ извести за резултатите од тековните активности за евалуација, во кои се потенцира ограничениот капацитет и знаење на методите за проценка, вклучително и методите за прибирање на примарни податоци во ТУ, како и одложувањата во доставата на податоци од страна на АФПЗРР, кои и понатаму остануваат главна пречка за спроведување на системот за евалуација, што ќе го подобри целокупното спроведување на програмата.

Нагласен е ризикот од задоцнети и неконзистентни податоци по однос на објавените јавни повици, бидејќи придонесува за понатамошни одложувања во подобрувањето на другите законски или програмски барања, како и на целокупната надградба на процесите за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020.

Во врска со планираната активност за 2018 година (според планот за евалуација за ИПАРД Програмата 2014-2020) - "ангажирање на надворешен оценувач / експерт за собирање на дополнителни информации / податоци за пополнување на недостатоците од податоци и информации и за спроведување на ad-hoc проценки / евалуации", ТУ ја одложи оваа активност за 2019.

Во врска со пролонгираните активности за проценка од 2018 година за во 2019 година беше планирано да се реализира "ad-hoc" евалуација на ИПАРД Програмата 2014-2020 година. Следствено, во 2019 година (според планот за евалуација) ТУ треба да спроведе контрола на квалитетот на евалуациските наоди, какои и на сите други инпути обезбедени од страна на евалуаторите. Потоа, резултатите од евалуацијата се дискутираат со управувачката група за евалуација и со Комитетот за следење на ИПАРД II и доколку има потреба, ТУ треба да подготви предлог за модификација на ИПАРД Програмата 2014-2020.

Главната пречка за реализација на горенаведените и планираните активности за евалуација е недостигот на човечки капацитети во Одделението за програмирање и проценка на ИПАРД фондови. Според WLA, планирано е ангажирање на еден советник и еден виш соработник за програмирање и евалуација кои ќе бидат вклучени во активности за програмирање и проценка.

Резултати и влијание на имплементацијата на ИПАРД Програмата 2014-2020 преку анализа на показателите во однос на реализација на целите на мерките

Евалуациски активности - Инвестиции во основни средства на земјоделски стопанства (Мерка 1)

Табела 1

Цел на мерката	Очекуван резултат за програмски период 2014- 2020	Остварено со првиот јавен повик 01/2017
Број на поддржани проекти	(3 100)	670
Број на земјоделски стопанства кои реализираат проекти за модернизирање на производната активност	(3 100)	670
Број на економски субјекти кои постепено се надградуваат кон стандардите на ЕУ	(1 200)	122
Број на земјоделски стопанства кои постепено се надградуваат кон стандардите на ЕУ за благосостојба на животните	(30)	0
Број на стопанства кои инвестираат во производство на енергија од обновливи извори	(25)	2
Број на стопанства кои инвестираат во сточарството со цел намалување на N ₂ O и емисиите на метан (ракување со ѓубриво)	(50)	0
Вкупен износ на инвестиции во физички средства од поддржани земјоделски стопанства - ИПАРД корисници	(48 mill EUR)	9,5 mill

Извор: АФПЗРР

По однос на остварувањето на програмските индикатори и квантифицираните цели за мерка 1, (види ИПАРД Програма, страница 162) резултатите од спроведување на јавните повици покажуваат дека поддршка е доделена на 670 проекти, што претставува околу 22 % од квантифицираната цел по мерка 1.

670 земјоделски стопанства реализирале проекти со цел модернизација, што претставува околу 22% од квантифицираната цел по мерка 1, додека 122 деловни субјекти реализирале проекти со цел постепена надградба кон стандардите на ЕУ што претставува околу 10% од квантифицираната цел за мерка 1.

Само два проекти се реализирани со цел производството на обновливи извори на енергија, што претставува 0,08% од квантифицираната цел за Мерка 1.

Ниту едно земјоделско стопанство не е поддржано со цел постепено надградување кон целосна усогласеност со стандардите на ЕУ за благосостојба на животните или инвестирање во управувањето со сточарското производство со цел намалување на емисиите на N₂O и метан (складирање на арско ѓубре).

Од страна на земјоделските стопанства е инвестирано во физички капитал (основни средства) во висина од околу 9,5 милиони евра или 20% квантифицираната цел за Мерка 1.

Активности за евалуација - "Инвестиции во основни средства во преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи" (Мерка 3)**Табела 2**

Цел на мерката	Очекуван резултат за програмски период 2014 - 2020	Остварено
Број на поддржани проекти	(220)	21
Број на претпријатија кои реализираат проекти за модернизирање на производната активност	(220)	21
Број на економски субјекти кои постепено се надградуваат кон стандардите на ЕУ	(200)	8
Број на претпријатија кои инвестираат во производство на енергија од обновливи извори	(20)	/
Број на новоотворени работни места (нето)	(1300)	/
Вкупен износ на инвестиции во физички средства од поддржани претпријатија - ИПАРД корисници	(52 mill EUR)	5,9 mill EUR

Извор: АФПЗРР

По однос на остварувањето на конкретните програмски индикатори / показатели и квантифицираните цели за оваа мерка (види ИПАРД Програма, страница 175), резултатите покажуваат дека се реализирани 21 проект што претставува 9,5% од квантифицираната цел за мерка 3.

Дваесет и едно претпријатие реализирале проекти за модернизација, што претставува 9,5% од целта на мерка 3, додека осум економски оператори реализирале проекти со цел постепено да се надградуваат кон стандардите на ЕУ (4%).

Согласно податоците од спроведените јавни повици, ниту едно претпријатие не инвестирало во производство на обновлива енергија по мерка 3.

Конечно, од страна на претпријатијата е инвестирано околу 5,9 мил. евра во физички капитал (основни средства) што претсваува 11,4% од квантифицираната цел за мерка 3.

Активности за евалуација - "Диверзификација на фарми и развој на бизниси" (Мерка 7)**Табела 3**

Цел на мерката	Очекуван резултат за програмски период 2014 - 2020	Остварено
Број на поддржани проекти	(300)	0
Број на земјоделски стопанства/претпријатија кои создаваат дополнителен или го диверзифицираат изворот на приход во рурална средина	(70)	0
Број на корисници кои инвестираат во обновливи извори на енергија	(25)	0
Број на новоотворени работни места (нето)	(1 000)	0
Вкупен износ на инвестиции во физички средства од поддржани ИПАРД корисници	(9 mill. EUR)	0

Извор: АФПЗРР

Активности за подобрување на квалитетот и имплементацијата на ИПАРД Програмата 2014-2020

Главна, недостаток од човечки капацитети намнети кон активности за евалуација и познавање на методите за евалуација, вклучувајќи ги и методите за собирање на податоци во ТУ како и доцнењата во доставувањето на податоци од АФПЗРР, остануваат главна пречка за функционирање на системот за евалуација, кој би требало да го поддржи подобрувањето на целокупната имплементација на програмата.

Недостаток на човечки капацитет (сениорски работни места поврзани со активности за евалуација) кои не се пополнети, се бележат како главна пречка за реализација на активности за евалуација и реализација на планот за евалуација.

Доцнењето во доставата на информации и пренос на податоци од ИПАРД Агенцијата, поради рачна обработка на податоците, дополнително ги одложува активностите на ТУ и ги спречува навремените активности за измени и надградување на документите поврзани со спроведувањето на програмата.

Достапната помош за обезбедување на надворешни услуги за проценување/евалуација е преку користење на мерката за техничка помош. Сепак, планираната (реалоцирана) активност согласно Планот за евалуација за 2019 година за ангажирање на надворешен проценувач/експерт за собирање на дополнителни информации/податоци за пополнување на недостатоците од податоци и информации како и за спроведување на ad hoc проценки е ралоцирана за во 2020 година согласно акцискиот план за мерката Техничка помош (АРТА 2020).

Во насока на подобрување на пристапот и користењето на податоци неопходни за мониторинг и евалуација на ИПАРД Програмата 2014 – 2020, како дел од проектот финансиран од ЕУ “Кориснички софтвер за интегриран систем за администрација и контрола (ИСАК) за поддршка на земјоделството и руралниот развој” – EuropeAid/139016/DH/SER/MK се планира да се овозможи пристап на вработените од ТУ во софтверскиот системот на Агенцијата (само со дозвола за читање и симнување на дефинирани извештаи) со цел навремено обезбедување на сите податоци неопходни за мониторинг и евалуација на ИПАРД Програмата 2014-2020.

Реализацијата на предвидените активности на проектот во голема мерка ќе го намали ризикот од доставување доцни и недоследни податоци за спроведување на ИПАРД програмата 2014-2020 како на ниво на мерки така и на ниво на спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020 во целост. Следствено, активност за контрола на квалитетот на наодите од евалуацијата и на кој било друг придонес на независниот проценувач/евалуатор ќе се разгледува и дискутира во Управувачкиот комитет за евалуација и со членовите на Комитетот за следење, после реализирање на евалуациските активности опишани погоре. Доколку постои потреба што произлегува од наодите на евалуацијата, ТУ ќе подготви и предложи активности за надминување на сите откриени недостатоци.

За најголем дел од воочените и пријавени потешкотии при спроведувањето на ИПАРД Програмата, ТУ и Агенцијата веќе разговараа за можни подобрувања и веќе преземаа корективни мерки во рамките на модификација на ИПАРД Програмата 2014-2020.

Акциониот план за активности за евалуација за 2020 година е претставен како анекс 1 на овој документ.

Анекс 1 - Нацрт годишен акционен план за активности за евалуација за 2019 година

Бр.	Активност	Одговорност	Временска рамка
1.	Административни прашања		
1.2.	Финализирање на „Проектните задачи“ за надворешниот оценувач/експерти за прибирање на дополнителни податоци со цел пополнување на недостатоците од податоци/информации како и спроведување на ад хок евалуација	ТУ, МЗШВ	Април – мај 2020
1.3.	Тендерска постапка за набавка	ТУ, МЗШВ	Јуни – јули, 2020
1.4.	Евалуација на набавката и договор	ТУ, МЗШВ	Јули - август, 2020
1.5.	Почеток на услугата за активности на ад хок евалуација	ТУ, МЗШВ	Август - септември, 2020
2.	Активности на евалуација		Август – ноември, 2019
2.1.	Евалуација на резултатите од првиот јавен повик 01/2017	ТУ	Септември – октомври 2020
2.2.	Доставка на Нацрт извештај за спроведена евалуација на првиот јавен повик и анализа на резултатите и наодите од договорената услуга	АФПЗРР	Ноември, 2020
2.3.	Унапредување на ИПАРД постапките и правната документација врз основа на наодите од спроведената евалуација	ТУ, МЗШВ	Декември, 2020
2.4.	Анализа и извештај за напредокот на имплементација на состанокот на Комитетот за следење на ИПАРД	ТУ	Декември 2020, април 2021

Извор: АФПЗРР